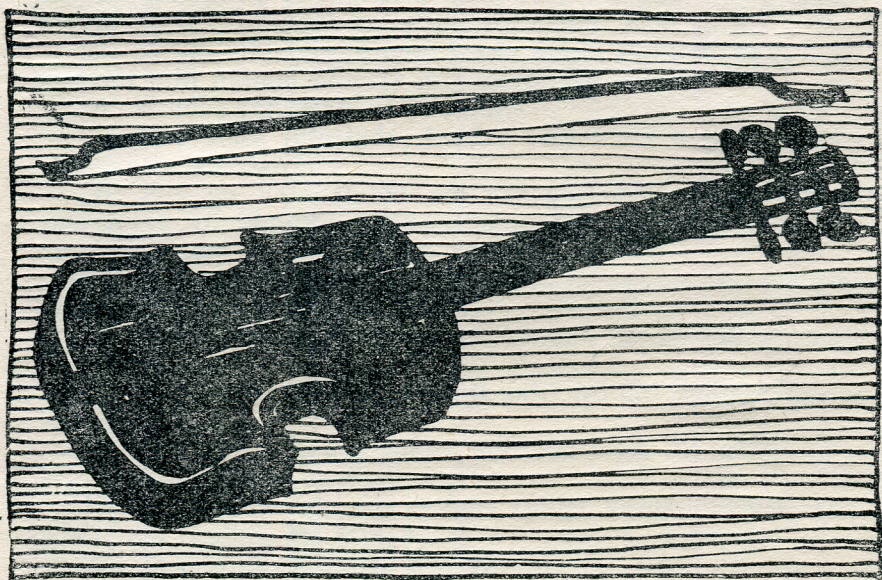

ENSV RIIKLIK ETNOGRAAFIAMUSEUM

KÜSIMUSLEHT NR. 101

SADA KÜSIMUST
VIIULIST

Küsimusleht nr. 101

Viiulist (instrumendist)

1. Mis olid vanasti vanemad teadaolevad rahvapillid Eestis, mis hilisemad ja milliseid neist veel praegugi mängitakse?
2. Kust rahvapille muretseti või kuidas neid saadi?
3. Millal mäletate esimest korda viiulit (viulimängu) kuulnud või pilli näinud olevat? Mis puhul see toimus?
4. Kuidas vanasti hinnati viiulit?
5. Kas võite jutustada, kuidas vanematel aegadel Eestis viiuleid meisterdati?
6. Kas on valmistatud või rahvapillidena kasutatud ka suuremaid viiulikujulisi mänguriistu? Kes on neid teinud või kes mänginud?
7. Milliseid muusikariistu ja nende mängijaid või omanikke Teie kodukohas omal ajal leidis?
8. Kellel Teie teades on viiul, kannel, harmoonik või mõni muu vana pill?
9. Kuidas või kust on omanik pilli (pillid) saanud, kas ta ka mängib?
10. Mis aastal ja kus kohas, millisest ärist või kellelt mänguriist osteti, palju maksti?
11. Kes on varem seda viiulit (pilli) kasutanud või sellel mänginud, millal, kui kaua?
12. Milline peab olema hea viiul?
13. Kellel Teie teades on kõige parem viiul?
14. Mis rahvapärased nimetused või hüüdnimed on nii viiulil kui ka teistel mänguriistadel, miks?
15. Kuidas rahvapäraselt kutsutakse viiuli üksikuid osi, poognat?
16. Milline on rahvapärinuslik viiuli saamisluugu, kuidas seletab rahvasuu viiuli tekkimist?
17. Nimetage rahvapäraseid ütlushi või kõnekäände viiuli kohta (Näit. «Kõlab nagu orel!»).
18. Nimetage mõni teos viiulite ehituse, ajaloo, mängu või mängijate kohta! Märkige nimi ja aadress, kellel sellealast kirjandust teate olevat!

19. Nimetage mõni meeldejäanud kirjutis ajakirjandusest viiuli kohta!

20. Mida võite alljärgnevatel teemadel ise või rahvapärismuslikult vesta, jutustada: viiulitest — nende saamisest, muresemisest; viiulite valmistamisest — viiulipuidu soetamisest, puidu valikust, hoidmisest ja töötlemisest; vanade viiulite välimusest, nende helist, kõlast, «saladusest»; viiulite kinkimisest, kaotamisest, otsimisest ja leidmisest; viiulite ostmisest, hindadest, vahetamisest, vargustest, peitmistest ja varjamisest; viiulite purunemisest, paikamisest, ümbertegemisest; hoidmisest — kus ja kuidas viiulit hoiti või hoitakse vms. Vanade mängijate, koolmeistrite, kirjanike jt. tuntud isikute, ka parunite-aadlike või üldtuntud viiulikunstnike viiulitest, nende pillide iseärasustest ja saatusest; viiulite kogumisest ja kogudest ning kogujatest. Teatage Teie poolt nähtud haruldastest viiulitest või ka teistest pillidest — kandleist, harmoonikatest jms. Milles seisneb nende pillide haruldus?

Viiuli valmistajast (meistrist)

1. Mis oli põhjuseks või miks tekkis vajadus, et omal ajal Eestis mitmel pool hakati ise kohtadel käsitsi viiuleid tegema?

2. On Teil mõningaid andmeid selle kohta, kuidas, mis moodi, milliste abinõudega või tööriistadega vanasti Eestis viiuleid valmistati?

3. Mis materjali viiulite valmistamiseks kasutati, mida sobivaks peeti?

4. Kuidas või kust seda saadi, hankimas käidi?

5. Milline on rahvapärismuslikult sobivaim puude lõikamise aeg viiulipuiduks, millal tuli lõigata okas-, millal lehtpuid (aasta-aja, «kõva» ja «pehme» aja, tuule, kuufaaside jt. mõjud)?

6. Kuidas pill tegelikult valmis, mis järjekorras seda tehti?

7. Kas teate mõnda vanemat oma-aja viiulimeistrit Eestis? Märkige meistri nimi ja aadress. On meister aga surnud, siis märkige meistri viimne elukoht või sugulaste aadress, kui teada, siis ka meistri haua asukoht.

8. Mispärast asus ta viiuleid valmistama — kuidas sattus sellele huvialale?

9. Kus või kelle juures seda kunsti õppis või end täiendas?

10. Kas on teada, et see meister on mõnele eriti hea pilli teinud? Kellele?

11. Mis pea-elukutse oli sellel meistril, nimetage ta tegevuskoht ja päritolu ning silmatorkavamaid isiklikke omadusi või märkeid ta elamislaadist!

12. Kus ja kuidas või milliste vahenditega meister oma pille tegi või praegugi teeb?

13. Mis moodi või kellele neid müüs, mis hinnaga valmistas?

14. Kui palju viiuleid või teisi pille on mainitud meistri poolt üldse (ligikaudu) tehtud?

15. Kas mõni selle meistri viiul on veel alles? Kelle valduses?

16. Märkige pillimeistri:

1) Perekonnanimi (kui muudetud, siis ka endine)

2) Ees- ja isanimi

3) Rahvapärane hüüdnimi

4) Sünnipäev, kuu, aasta või vanus

5) Sünnikoht: linn, maakond, kihelkond, alev, vald, küla, talu, rajoon, asula, külanõukogu, kolhoos, sovhoos

6) Perekonnaseis — abielus, vallaline.

17. Kas teate veel nimetada mõnda Eesti pilliparandajat või meistrit, kes on valmistanud või parandanud kas viiuleid või teisi pille?

18. Kes Teie arvates on olnud maailma osavaim viiulimeister ja milles seisab tema tähtsus. Kust või kellelt olete seda kuulnud, lugenud?

19. Kas leidub Teil mõningaid mälestusi, esemeid, pilte või fotosid mõne Teile tuntud või ümbruskonna vanema viiulitegija, viiuldaja, viiuli, viiulikoori, külakapelli, orkestri, pulmade, pulmapillimeeste, talgute vms. sündmuste kohta, kus rahvamuusikaga tegemist?

20. Kellelt võiks veel sääraseid mälestusi leida, kellelt meistrite, pillide, mängijate või mängu kohta andmeid saada?

Viiulimängijast

1. Mida teate jutustada pillimängijatest vanal ajal või vanema põlve mängijatest?

2. Mis rajoonis (maakonnas või kihelkonnas) Teie arvates kõige rohkem viiulimängijaid võis kohata? Mispärast just seal?

3. Kas on Teile mõni muusik lapsepõlvest eriti meelde jäänud, kas oma pillimängu, isikupärase kõne või käitumisviisi poolest?

4. Kas mäletate ise või kuulduste järgi veel mõnda vana-aaja tuntumat mängijat, eriti viiuldajat, kandle või löötspillimeest? Kirjeldage ta kasvu, kehaehitust, rõivastust, kõne-laadi, harjumusi, töö- ja huvialasid vms. Jutustage oma kokkupuudetest niisuguste rahvapillimeestega!

5. Mis oli ta nimi, hüüdnimi ja mis pilli ta mängis?

6. Meenub Teile mõni viperus, seik, nali või lugu seoses mängumehe, tema pilli või mängimisega?

7. Kas vanasti meil ka naisviuldajaid leidsid? Ehk olete nendegi kohta midagi konkreetsemalt kuulnud — kes, kus, millal, kuidas mängis?

8. Kas mõni viiuldaja mängu ajal sama-aegselt ka laulis? Nimetage lähemalt, kes see oli ja kus ning millal seda kuulsite!

9. Kas teate vanematest aegadest külaorkestrante, kes mitmekesi mängisid? Keda ja kus kohas? Iseloomustage nende mängu!

10. Kas ja millist tasu (kui palju?) sai viiulimees vanasti kui ta mängimas käis? Kas tasuti rahas või ainetes (toidu-ained, viin, õlu, käsitööd — kindad, sokid, vööd jms.).

11. Kas, kuidas, kui palju tänapäeval mängu eest (mängijale) tasutakse?

12. Mis hüüdnimega kutsuti mängijaid üldiselt? Kuidas on mängijat rahvapärase hüüdnimega tahetud iseloomustada? Milline tähendus või tõlgendus on mängijale antud hüüdnimel? Kuidas on see tekkinud?

13. Mis hüüdnimed on üldiselt pillimeestel, viiuldajatel?

14. Mis elukutsetes, peale kutseliste muusikute, vanasti kõige enam pillimängu kui huvialaga tegeleti, kas olid mängijaks näiteks lihttöölised või koolmeistrid, rätsepad, puusepad, potsepad, sepad, masinistid, sulased vt.? Mispärast?

15. Kus või kelle hulgas, mis elukutsetes kõige rohkem viiulimängijaid esineb?

16. Kas on kunagise viiuldajana teada mõni koolmeister, köster, kõrtsmik, õpetaja, põllumees, käsitöölane, pops või sulane? Kes nimelt?

17. Kas on Teil tähelepanekuid veel mõnest viiuliomani-kust, ehk võiksite teda kuidagi iseloomustada või temast lähemalt jutustada?

18. Kas on Teil andmeid ränd- või laadaviiuldajatest Ees-tis, kerjus- või mustlasviuldajaist, rändmuusikantidest, kes vanasti üksikult või mitmekesi meil matkasid ja esinesid?

19. Kirjeldage mängutruppide või orkestrite viiuldajaid, nende pillide välimust, heli ja mängu üldmuljet!

20. Kas tänapäeval veel leidub Teie ümbruskonnas teisigi moosekante või rahvapillimängijaid, viiulite või teiste pillide:

- a) omanikke,
- b) mängumehi, isetegevuslikke või kutselisi muusikuid,
- c) või leidub nende pillide parandajaid, korrastajaid,
- d) või neidki, kes ise koguni uusi pille oskavad teha, on teinud või praegugi teevad?

Palun märkige nimed ja aadressid vastavalt, võimalusel ka vanus!

21. Nimetage kes, kui vana ja mis pilli mängib!

22. Märkige pilli mängija, omaniku või tegija (meistri):

- 1) Perekonnanimi (kui muudetud, siis ka endine)
- 2) Ees- ja isanimi
- 3) Hüüdnimi — kuidas ümbruskonnas rahvapäraselt mängijat kutsutakse
- 4) Sünniaeg: päev, kuu, aasta; nende andmete puudumisel aga ligikaudne vanus
- 5) Sünnikoht: maakond, kihelkond, alev, küla, talu; rajoon, asula, külanõukogu, kolhoos, sovhoos
- 6) Perekonnaseis (abielus, vallaline)
- 7) Elukutse ja praegune tööala
- 8) Haridus
- 9) Elukoha lähim raudteejaam või bussipeatus, selle nimetus ja kaugus elukohast
- 10) Lähim keskus, kauplus, kool, kultuuri- või rahvamaja, nimetus ja kaugus elukohast,
- 11) Postiaadress.

23. Iseloomustage ümbruskonna populaarsemat mängumeest (kui neid on mitu, siis kõiki!) ja ta mängu: kuidas mängib; milliseid võtteid ja vigureid mängimise juures kasutab — pea, keha, käte, jalgade liigutused, takti löömine, miimika, saatelaul vms.

24. Iseloomustage mõnd viiuldajat ja kirjeldage ta esinemist mõnel ekskursioonil, peol, koosviibimisel, sünnipäeval.

25. Kas võite selgitada, kuidas sai isikust viiuldaja, millal ja kellelt ta mängu kuulis või õppis ja kuidas seda edasi arendas?

26. Millal ja kellelt sai ta omale viiuli?
27. Milline on viiuldaja seltskonnainimesena — kas ka nalja-, viguri- või vembumees? Kas teate mõnda lõbusat lugu temast?
28. Kas olete kuulnud midagi rahvapärimestes vanapagana või tontide viiulimängust?
29. Milliseid rahvalikke ütlusi või kõnekäande teate viiulimängijate kohta? Näiteks: «Viiul aina laulab mehe käes!» või «Küll aga kiitsutab ja käätsutab — tahab vist pillil hinge seest võtta!»
30. Mida meeldejäanud võiksite jutustada mõnest viiulikuulsusest — meistrist, mängijast või viiulikunstnikust, näiteks Stradivarist, Paganinist?

Viiulimängust

1. Kas olete kunagi vanematelt inimestelt midagi kuulnud sellest, kust kaudu või kelle vahendusel ja mille tõttu võis viiulimäng meile Eestisse tulnud olla ja missugusesse maa- või kihelkonda kõigepealt, millal?
2. Kuidas, kus ja mis puhul vanasti tavaliselt viiulit, kan-nelt ja harmoonikat mängiti?
3. Kas tänapäeval on veel nende pillide mängijaid?
4. Kes ja mis pilli mängis või mängib?
5. Kas mängiti üksikult või mitmekesi?
6. Kirjeldage võimalikult üksikasjalikult endisaegseid viiulimängijaid, viiulikoore, mängutruppe, tantsuorkestreid, kapel-le, kus viiuleid kasutati — kes esinesid, kus see toimus, kuidas kohale tuldi ja pille toodi, kuidas neid häälestati, milline oli mängijate ja pillide asetus, pillimeeste ilme, nende omavaheli-sed kõnelused, mängu laad, väljasõidud vabasse loodusesse, külastusesinemised jms. Mida võiksite öelda nende mängu tra-ditsioonist?
7. Milliseid löögiriistu või vahendeid kasutati mängimisel rütmi löömiseks, takti pidamisel või muusikalise mõju täienda-miseks?
8. Kas enne esinemist tehti ka proove või harjutusi? Kui sageli, mis päevadel ja kui kaua ning kus või kelle juures koos mängimist harjutamas käidi? Miks?
9. Milline oli vanasti rahva huvi pillimängu ja mängijate vastu üldse?
10. Kuidas vanasti suhtuti viiulimängimisse või pillimän-gimisse üldiselt?

11. Kuidas hinnati pillimehi?
12. Kas viimastest peeti lugu, miks?
13. Kas ja mis puhkudel viiulile või selle mängijale vanasti linte, paelu, vöösid või muud külge seoti — ilustuseks, ehteks, kombetäitmiseks või mängutasuks?
14. Kuidas rahvapärastelt kutsutakse mängimist Teie ümb-ruskonnas, kas pilli ajamiseks, pilli löömiseks, lugude laskmi-seks, lugude tegemiseks, lugude või pilli tõmbamiseks või kui-dagi teisiti? Selgitage sellekohast kõnepruuki lausete või väl-jenditega kõnest, tegelikust elust, rahvasuust. Näiteks: «Jaan, vast tõmbad veel mõne loo?»
15. Milliseid rahvapäraseid ütlusi või kõnekäande teate veel viiuli mängimise kohta?
16. Kas on meil vanasti rändmoosekante või nende truppe esinemas käinud? Kas olete kuulnud ja teate mälestuste või pärimuste järgi jutustada seesugustest pillimängudest või nende kuulamistest?
17. Mis mänguriistu nad kasutasid ja kas, kuidas või mille tõttu nende mäng rahvale huvi pakkus?
18. Kas neile mängu eest raha, toitu või kinke jagati? Kuidas see toimus?
19. Kas mõni rändav töömees, kaupmees või harjusk vanasti ka pilli mängis?
20. Mida võiksite öelda viiuli mängust ja sellest, kuidas mängimine selgeks sai?
21. Mis oli esimeseks tõukeks mängu õppimisel — kas oste-tud viiul, vanemate, vendade või sugulaste eeskuju, teiste mängu kuulamine ja jälgimine, koolis või kursustel õppimine vms.?
22. Kuidas viiulimäng kuulajaid võib mõjutada, mis võib selle juures olla kõige meeldejäävam, huvitavam, köitvam?
23. Olete kuulnud mitut viiulimängijat ja pannud tähele, et kõik ei mängi ühtviisi, nende mängustiil erineb, rääkimata oskuslikust ettevalmistusest. Mis on mängustiili tunnuseks? Kirjeldage vanade viiuldajate mängu, nende omapärast stiili!
24. On Teil tähelepanekuid viiuli ja poogna hoiust mängi-misel, kas see oluliselt mõjutab mängu kvaliteeti?
25. Kuidas viiulimäng isiklikult Teile meeldib, võrreldes teiste vanade mänguriistade muusikaga?
26. Mis olid vanasti tuntumad mängu- või lauluviisid, lood, populaarsemad tükid?
27. Mis on praegu tuntumateks viiuldajate mängutükki-deks?

28. Kas leidub ka laule või pilkelugusid kohalike elanike või ümbruskonna olude ja sündmuste kohta? Kui mõnele tuntud viisile on loodud kohalikele oludele vastavad sõnad, märkige need ülesse, samuti ka autori nimi, kui see teada!

29. Kus seesugune laul oma alguse sai, millest tekkis?

30. Kuidas laul ja mäng või helikunst üldiselt mõjutab inimekarakterit, meie meeleolu ja igapäevast elu?

Koostanud: WENDA MANDEL

Мандель, Ванда Иоханович

СТО ВОПРОСОВ О СКРИПКЕ

На эстонском языке

Ladumisele antud 12. X 1965. a. Trükkimisele antud 12. X 1965. a. 60×84 1/16. Trükipoog-
naid 0,75. Tingtrükipoognaid 0,7. Trükiarv 200. Tellimise nr. 7724. MB 07748.

Hans Heidemanni nim. trk., Tartu, Ülikooli 17/19, III

Tasuta.